

4.4. Etnopedagogics features of teaching physical training and choreography in the context of the concept of Carl Orff

4.4. Етнопедагогічні особливості викладання фізичного виховання та хореографії в контексті педагогічної концепції Карла Орфа

Національна доктрина розвитку освіти України визначає пріоритетними напрямками державної політики в цій галузі утвердження національної ідеї, сприяння національній самоідентифікації, розвитку культури українського народу. Для досягнення зазначених цілей держава повинна забезпечувати виховання особистості, яка усвідомлює свою належність до українського народу, збереження та збагачення українських культурно-історичних традицій, виховання шанобливого ставлення до національних цінностей [2, 3, 6, 7]. Досягти фактичних зрушень в цьому напрямку, на нашу думку, можливо лише за умови використання сучасних, нетрадиційних підходів та технологій до впровадження етнопедагогічних концепцій провідних педагогів світу. Одним з найяскравіших прикладів використання етнопедагогічного матеріалу для вирішення педагогічних завдань є педагогічна концепція Карла Орфа.

Цей прогресивний підхід до навчання та виховання дітей з використанням етнопедагогічних та етнічних культурних засобів відомий у всьому світі та набуває все більшої популярності в країнах Європи та світу (розповсюджена більш ніж в 40 країнах світу). В той же час аналіз літературних джерел свідчить про недостатню кількість наукових та методичних розробок в цьому напрямку в Україні та недостатню методичну обґрунтованість Орф-підходу до фізичного виховання дітей в світі, у цілому.

Орф-підхід (часто називають Орф-Шульверк) – це практичний спосіб виховання та навчання через мистецтво та творчість, який заснований на єдності та взаємозв'язку музики, рухів та мови. Він спрямований перш за все на розвиток людини, підтримку її цілісності, покращення контакту із собою та світом через культурну спадщину народу [1].

Педагогіка Карла Орфа є особливим типом музичної педагогіки, яка отримала назву креативної. Основу концепції автора складає імпровізація на основі етнічного матеріалу. Навчання через творчість сприяє прояву універсальної креативності, яка є в кожній людині, розвиток якої, стає все більш значущим завданням освіти. Навчання через творчість – загальна освітня необхідність, в ній закладені потужні резерви для розвитку людини, здатності реалізувати свої можливості та самовизначитись [5]. Використання основних положень Орф-підходу може стати прогресивним напрямком інноваційних моделей впровадження національного виховання для дітей та молоді, в цілому,

та у фізичному вихованні, зокрема. В педагогічній практиці застосування цієї концепції виховання дітей, може стати основою для розробки різних програм, методик та технологій фізичного виховання молоді засобами етнічної культури.

Слід зауважити, що в своїй системі Карл Орф використовував не лише фольклор рідного народу, а й інших європейських народів: французького, дацького, шведського, англійського (та мріяв інтерпретувати свою систему під слов'янські народні традиції).

Викладене вище відповідає меті національного виховання України – виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді потреби та уміння жити в громадському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної культури [2, 3, 6, 7].

Слово “Schulwerk”, зрозуміле без перекладу педагогам всього світу, було створене самим Карлом Орфом та означає «навчання в дії». Головний принцип цього підходу – “навчаємось, через діяльність та творчість”. В процесі занять фізичними вправами це дозволяє вчителям та учням відтворюючи національні традиції фізичного виховання та інтерпретуючи їх в сучасні форми та засоби, пізнавати звичаї, традиції та історію в реальній, живій, усвідомленій діяльності, в процесі творчості, а не наукоподібного теоретизування.

І хоча Карл Орф відомий в усьому світі як композитор, значна частина методичних підходів в його педагогіці присвячена руховій поведінці дитини, меті гармонійного фізичного розвитку та збереження здоров'я підростаючого покоління. Що можливо пояснити його професійною діяльністю в 20-ті роки минулого століття – він викладав в школі музики та танцю для дівчат, в той час в Європі спостерігалась мода на танець та гімнастику. Ця школа стала для нього справжнім експериментальним [1].

Карл Орф виступав проти раннього обмеження не лише музичного слуху дитини межами класичної музики, а і стандартизації досвіду їх рухової поведінки обмеженим набором фізичних вправ (які не відображають етнічні корені в тому числі). Він вважав це невиправданим і прагнув в своїй системі створити умови для сприйняття дітьми в майбутньому різнонаціональної культури як минулого, так і сьогодення. Він прагнув виховати «відкриту світу» особистість дитини через музику та рухи, не замикаючи дитину в колі стандартних (шаблонних) методів та засобів навчання і виховання.

Карл Орф був переконаний, що для дітей потрібна своя особлива інтерпретація національної спадщини, що виражається в надбаннях культури, вона повинна бути доступна переживанням дитини, її світосприйняттю та відповідати її віковим особливостям. Автор концепції вважав, що музика, рухи і мова дитини повинні бути нерозривно пов'язані (співати, вигукувати, одночасно

пританцьовувати та дзвеніти чимось у всі часи для дітей було також природньо, як і гратися. Це спостерігається у всіх народів світу). Дитяча елементарна культура минулого та сьогодення будь-якого народу світу нерозривно пов'язує музику, мову та рухи [1, 4, 5].

Спроба повернутись до гармонійного синтезу мови, музики та руху може стати прогресивним напрямком національного виховання молоді. Слід зазначити, що як Карла Орфа, так і сучасну систему освіти цікавить не історична реставрація давно забутого минулого, а нові підходи до формування особистості (фізичного та національного виховання, зокрема), які б враховували інтереси, можливості та потреби дітей.

За концепцією Карла Орфа рух – це джерело будь-якої людської діяльності та інструмент мислення. Танець – організовані рухи в просторі та часі [5].

На нашу думку, прогресивним напрямком вдосконалення форм занять фізичним вправами є адаптація структури авторських уроків до сучасних педагогічних умов. Заняття за підходом Карла Орфа включають в себе гру, імпровізацію, вивчення та відпрацювання, демонстрацію [1, 4].

1. Гра – це мова, якою спілкуються діти, спосіб самоорганізації, який відповідає віковим особливостям та традиційній культурі. Визначивши правила гри, вчитель перестає бути диктатором та залишається в ролі арбітра гри. Тепер не він організовує процес, а сама гра. Засвоївши її правила, діти можуть самі пропонувати свої варіанти її розвитку, забезпечуючи таким чином діалог з вчителем.

2. Імпровізація, або організована спонтанність починає кожний навчальний блок. Вона передбачає експериментування, вільну розмова з тілом, голосом, інструментом.

3. Вивчення та відпрацювання як правило замінюють імпровізацію – лише після того, як її можливості вичерпані.

4. Демонстрація. Спочатку Орф-урок – магічне дійство, до якого залучені всі учасники та процес є важливішим за результат. В процесі роботи над матеріалом різні види діяльності об'єднуються навколо однієї теми (в Орф-уроці – казки, історії). Група поділяється на частини – одні демонструють, інші дивляться.

Співзвучна з підходом Карла Орфа думка, що національне виховання слід розглядати ширше, ніж залучення молоді до виконання та відтворення національних традицій та звичаїв. Діти повинні не лише репродукувати спадщину власного народу, але в першу чергу свідомо створювати зразки сучасних інтерпретацій культурних надбань попередніх поколінь, модифікувати їх та «осучаснювати». Головна умова, привчити дитину глибоко проживати та усвідомлювати національні (етнічні) цінності, не як архаїзм, а як дієву частину сучасності, яка здатна збагатити та прикрасити життя.

Поруч з природньою етнізацією дітей засобами Орф-педагогіки стоїть розвиток індивідуально-творчих сил.

Орф-підхід передбачає дотримання таких принципів:

- від практики до теорії;
- від цілого до деталі;
- від простого до складного;
- від спонтанного до заданого;
- від довільного до контрольного-вольового;
- від центра до периферії [1].

Орф-підхід відтворює традиційну культуру на занятті, яка представляється в декількох видах:

- традиції тієї країни, де відбувається урок, її мова та специфіка;
- зразки традицій народів світу на аутентичній мові (пісні, танці, музика, традиції та інше);
- дитяча традиційна культура – рухливі ігри, пісні, музика, які і до сьогодні розповсюджені серед дітей різних народів;
- творчість вчителя та учасників групи – пісні, танці, ігри в фольклорному стилі, які створені на уроці або для уроку (рис. 1).

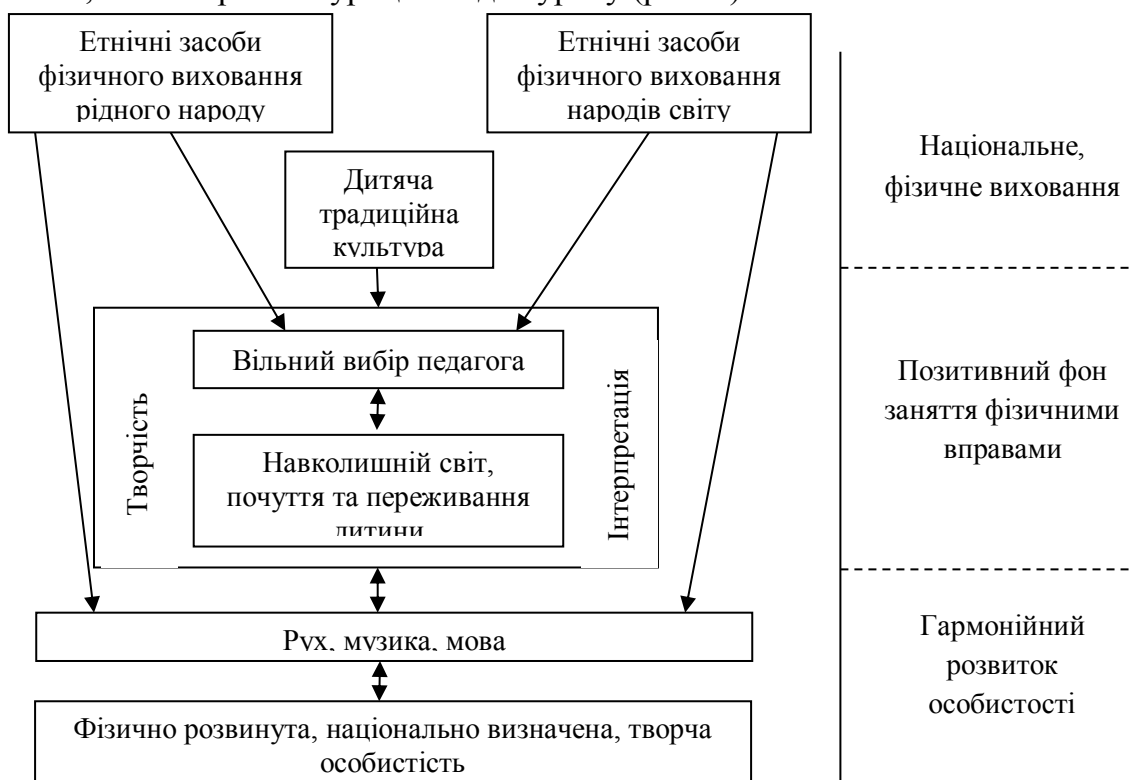

Рис. 1. Інтерпретація ідей Орф-педагогіки в заняттях фізичними вправами

Сучасні підходи до навчання передбачають залучення дітей до пізнання на основі принципу діяльності і творчої гри [2]. Залучення до засвоєння національної спадщини засобами фізичних вправ найбільш природньо

відбувається в активних формах співтворчості (використання українських етнічних рухів в підготовчій частині заняття, підбір етнічного музичного супроводу заняття, сучасна інтерпретація національних рухливих ігор, використання етнічних предметів як засобів фізичного виховання, створення комплексів фізичних вправ з використанням етнічних побутових рухів і т.д.). Це повинно створювати підґрунтя для свідомого, не шаблонного національного виховання дітей та молоді. Інтерпретація фольклору – провідна ідея Орф-підходу, яку ми прагнемо адаптувати до фізичного виховання учнів (рис. 1).

Освітній потенціал українських традицій та звичаїв визначається її спроможністю реалізовувати провідні принципи сучасної освіти (гуманізації, гуманітаризації, демократизації і національного спрямування), засобами інтелектуально-естетичного впливу національного фізичного виховання на формування гармонійно розвиненої особистості [3, 6, 7]. Використання нетрадиційних підходів до національного виховання молоді в процесі занять фізичними вправами, зразком якого є інтерпретація Орф-підходу на фізичне виховання школярів, може стати прогресивним рушієм до формування свідомих, патріотів держави (рис. 1).

Етнопедагогічними особливостями викладання фізичного виховання та хореографії в контексті педагогічної концепції Карла Орфа є звернення до часів, коли музика, рух та мова були нерозривно пов'язані в українській народній культурі; навчання через діяльність та творчість з використанням народної культурної спадщини; особлива інтерпретація національної спадщини, що доступна переживанням дитини, її світосприйняттю та відповідати її віковим особливостям; головна умова ефективного національного виховання молоді, привчити дитину глибоко проживати та усвідомлювати національні (етнічні) цінності, не як архаїзм, а як дієву частину сучасності, яка здатна збагатити та прикрасити життя; використання етнічних засобів в педагогічному процесі не як історична реставрація давно забутого минулого, а нові підходи до формування свідомої національно визначеної особистості (її фізичного та національного виховання, зокрема).

Перспективами подальших розвідок в даному напрямку вбачаємо у адаптації провідних ідей Карла Орфа до національного виховання молоді в процесі занять фізичними вправами.

Детальне вивчення педагогічної концепції музичного виховання Карла Орфа дає підстави стверджувати, по-перше, співзвучність його ідей з потребами сучасного українського суспільства (виховання свідомих, творчих, національно вихованих особистостей), по-друге, запозичення нетрадиційних підходів до національного виховання молоді з суміжних напрямків повинно збагатити освітній процес, привнести в нього інноваційні вкраплення та докорінно змінити застарілі підходи використання засобів етнопедагогіки у фізичному вихованні.

Література

1. Болгова М. Орф-педагогика и раннее развитие ребенка [Электронный ресурс] / Марина Болгова. Режим доступа: <http://www.razvitievradost.ru/orf-pedagogika-i-ranee-razvitie-rebyonka/>.
2. Воєділова О. М. Готовність вчителів фізичної культури до використання національних рухливих ігор як засобу етнопедагогіки / О. М. Воєділова, А. С. Козир, А. О. Корнева // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Випуск 139 Т. 1. Серія: педагогічні науки. – Чернігів: ЧНПУ, 2016. – № 139. – С. 296-299.
3. Євтух В. Б. Етнопедагогіка: Навч. посіб. / В. Б. Євтух, А. А. Марушкевич, Н. М. Дем'яненко, В. В. Чепак. – Київ: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2003. – 150 с.
4. Завалко К. В. Основи орф-педагогіки: навч.-метод. посіб. / К. В. Завалко, С. В. Фір; ред.: К. В. Завалко. – Черкаси: Черкас. ЦНП, 2013. – 161 с.
5. Каневский В. Орф для «чайников» [Электронный ресурс] / Вадим Каневский. Режим доступа: <http://sdetmi.livejournal.com/9909.html>.
6. Лисенко Л. Л. Формування фізичної культури школярів молодшого шкільного віку засобами етнопедагогіки Чернігово-Сіверщини / М. М. Огієнко, Л. Л. Лисенко, А. О. Корнева. – Technologies of shaping and enhancing health of human and society. Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2016. – P. 145-151.
7. Мосіяшенко В. А. Українська етнопедагогіка: Навч. посіб. / В. А. Мосіяшенко. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 176 с.

4.5. Theoretical bases of professional readiness of future specialists on physical education and sport to rehabilitation work with children with the limited physical possibilities

4.5. Теоретичні основи професійної готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту до реабілітаційної роботи з дітьми з обмеженими фізичними можливостями

Актуальною проблемою сучасної педагогічної теорії і практики є механізми професійної готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту до реабілітаційної роботи з дітьми з обмеженими фізичними можливостями у вищій школі. Увага до цього питання великої кількості педагогів, психологів, соціологів зумовлена тим, що діти з обмеженими фізичними можливостями у нашому демократичному суспільстві не повинні залишатися на узбіччі соціально-культурних процесів, концепції людських взаємин і цінностей [2].

Зміст поняття готовності, яке важливе сьогодні для педагогічної психології, передусім для педагогіки і психології вищої школи, треба переосмислити щодо методологічного й експериментального критеріїв. Дослідження цього питання базуються на вивченні та психологічному обґрунтуванні засобів навчання та удосконалення шляхів підготовки фахівців.